

שליח. וכ"ת⁴⁶ דבעל בעיכוב גירושין ניהא ליה טפי כדי שיוכל להמלך, הא ליתא. מדאמרינן בסמוך⁴⁷ בשלמא אי איתמר איפכא, התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי, ואמר רב כיון שהגיע גט לידו מגורשת משום דשליח קבלה שויתיה, הוה שמעינן דאדיבורא דידה קסמין. דאלמא שליחות קבלה לאו גריעותא הוא, דא"כ היכי אמרינן דסמין עלה. תירצו בתוס'⁴⁸ דלגבי בעל ליכא גריעותא ועילויה בהא מילתא, ולא שני ליה בין שליחות הולכה לשליחות קבלה. וכי אמרינן לעיל דעתייהו אעילויה, לאו דוקא, אלא לומר דדעתייהו דלא להוי גריעותא, ומשום דלעיל איכא למימר עילויה נקיט ליה. ונכון הוא. ועוד נראה לומר דהכא ודאי ניהא ליה לבעל בשליחות קבלה למהר הגירושין כיון שענינו נתן לגרשה, והיינו סוגיין דבסמוך. אבל הכא אי אמרינן דדעתייהו אעילויה דשליח, ונימא דקא סמין בעל דליהוי שליח קבלה, גריעותא הוא שלא תתגרש כלל כיון שלא עשתו האשה שליח. ובשליחות הולכה איכא עילויה טפי דלכי מטי גיטא לידה מיהא מגרשא.

[עו, ב] בשלמא אי איתמר איפכא. [התקבל לי גיטי] ואשתך אמרה. פירוש דהתם משנה השליח דיבורא להחמיר על עצמו ולא עקר לשליחותא, אדרבא יש בכלל שליחות הולכה שליחות קבלה. אלא הכא⁴⁹ טעמא⁵⁰ משום דעקר שליח לשליחותיה⁵¹ דאמר⁵² שליח לקבלה הוינא שליח להולכה לא הוינא. פירוש⁵³ דבעל ודאי אדיבורא דידה קסמין ודעתו לשליחות הולכה כמו שאמרה. ומיהו זה ברצון השליח תלוי, והשליח עקר לשליחותו ואינו רוצה להיות אלא שליח קבלה שאין בו טורח. ואע"ג דחזינן דאמטייה ניהלה בתר הכי, אמלוכי הוא דאמליך. ובתוס'⁵⁴ פירשו אלא הכא טעמא משום דעקר וכו', כלומר לעולם אימא לך דבעלמא אדיבורא דמשלח סמין. והא דסמין הכא אדיבורא דשליח,

לית לך אל תמנע טוב מבעליו. פירוש³⁶ דליכא למימר דלגבי בע"ה נמי איכא משום אל תמנע טוב מבעליו, אם היה משכיר הוא בארבעה ומוצא בג'. דכיון דבע"ה אמר לו בפירוש בד' ולא אמר לו שישכור כפי מה שיוכל, גלי אדעתיה דניהא ליה דליתן להו ד'. וכל הני דיני דאמרי' בשמעתיך הלכתא ניהו³⁷.

פשיטא³⁸ אמר בע"ה וכו' מאי אדיבורא דידיה³⁹ סמכי והכי⁴⁰ אמרי ליה מהימנת לן דהכי אמר בע"ה או דילמא אדיבורא דבע"ה³⁹ סמכי. וא"ת⁴¹ הכא נמי מאי קמיבעיא ליה, האמרת דדעתייהו אעלויה. וי"ל דכל היכא דאמרת דאדיבורא דבע"ה סמכי ולא סמכי על השליח, ושבקי הודאי מפני הספק, בהא אמרי' דדעתייהו אעלויה. אבל היכא דאמרת דאדיבורא דשליח סמכי, לגמרי סמכי, בין לעלויה בין לגריעותא. ולעיל הכי אמרי' דממה נפשך אי סמכי על שליח ניהא, דהאמר בד'. ואי אמרת דסמכי על בע"ה, הא ודאי דעתייהו אעלויה.

ת"ש. אשה שאמרה לשליח הבא לי גיטי. והלך ואמר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי. וא"ל הבעל הילך כמה שאמרה אר"נ אמר רבא בר אבוה⁴² אע"פ⁴³ שהגיע גט לידה אינה מגורשת. פי"י⁴⁴ דבעל אדיבורא דידיה סמין ונותנו בתורת קבלה. ונמצא שאין כאן שליחות כלל, שהבעל יכול לעשות שליח הולכה ולא שליח קבלה, והאשה יכולה לעשות שליח קבלה ולא שליח הולכה, ואשתכח דהכא ליכא לא שליח הולכה דבעל ולא שליח קבלה דאשה. והיינו דאמרי' דאס"ד אדיבורא דידה קא סמין, נמצא שעשאו בעל שליח הולכה כמו שאמרה, ולכי מטא מיהא לידה תגרש. וא"ת⁴⁵ ומה ראייה מביא מכאן. דהא אמרינן לעיל דלא סמכי אדיבורא דמשלח אלא היכא דהוי לעילויה, ואלו הכא גריעותא הוא שיהא שליח הולכה כמו שאמרה, ואיכא עיכוב בגירושין עד שיגיע גט לידה. ובשליחות קבלה ניהא טפי דמיגרשא לאלתר מכיון שהגיע גט ליד

נוסף: אמר רב. 43 כ"ה בכ"מ. ולפנינו: אפי'.
44 כ"פ רש"י בד"ה אפילו. 45 כן הק' בתוס' ר"פ ובתוד"ה דאי. 46 כ"כ הנ"ל. 47 בע"ב.
48 כן תי' בתוס' ר"פ. 49 כ"ה בכ"מ. ולפנינו: התם.
50 לפנינו ליתא. 51 לפנינו נוסף: לגמרי. 52 לפנינו: דא"ל.
53 בד"ה אלא. 54 ל"מ.

36 עיי' באוצר מפרשי התלמוד שהביא להקשות כן בשם האחרונים ותי' בענין אחר. ול"ר ד"ר. 37 כ"פ הרי"ף רמז תסה, הרמב"ם בפ"ט מהל' שכירות ה"ג והרא"ש בס"א. 38 כ"ה בכ"מ ובדק"ס. ולפנינו נוסף: אי.
39 לפנינו נוסף: קא. 40 לפנינו ליתא וגרסינן: דאמרי'. 41 כן הק' ותי' בתוס' ר"פ. 42 לפנינו חידושי הריטב"א <מוה"ק> - בבא מציעא / יום טוב בן אברהם אשבילי (ריטב"א) {עמוד 340} (726077)

ואדרבה נראה דיש ללמוד כ"ש מכאן, דהתם הלא עדיין לא זכו בממון וכל מה שעושה הוא רק שלא יבוא הפסד לשני, ואפילו הכי כאשר אינו בן משפחה יש לומר בזה אל תמנע טוב מבעליו, שכיון שכבר נתרצה אזי כלפיו זה לא נחשב הפסד, משא"כ כלפיהם שלא יודעים שיכלו לקבל יותר, ואילו הכא הלא כבר השני זכה בזכות של הכתובה, ורק שהיה חסר את הגוביינא, ואם בזה רב נחמן ס"ל שמותר לבן משפחה לעשות טצדקי כ"ש התם, וע"ע בזה לעיל (לט.) מש"כ לגבי לגלות לה שמגיע לה זכות שישא אותה לאשה ושאר דיני קנסות ע"ש.

אכן יעויין בש"ך (חור"מ סי' ס"ו ס"ק פ"ב) שהביא משם השלט"ג וז"ל "וכתב בשלטי גבורים פרק הכותב סוף דף תקט"ו (מה. מדפי הרי"ף אות א' בשם ריא"ז) שמותר להשיאו עצה למחול אם יגיע לו ליורש שום הנאה במחילה זו, ובלבד שלא יהא המיעץ הזה מן הדיינים, שאין לו לדיין ללמד טענות ותחבולות, עכ"ל. והוא ממשמעות הש"ס שם (פה:) בעובדא דקריבתיה דרב נחמן, ע"ש", ולכאורה משמע דלא רק קרוב משפחה יכול אלא סתם אדם ובתנאי שלא יהיה מן הדיינים, ושוב קשה מדוע לגבי פועלים שעדיין לא זכו יש בזה אל תמנע טוב מבעליו, והלא כ"ש הוא בכתובה שהזכות כבר בידו, וצריך לחלק דכפועלים כבר נתרצה ובכתובה לא מתרצה לשלם זאת, למרות שלכאורה בפועלים הריצוי היה מחוסר ידיעה, שאם היה יודע שרוצים רק שלוש לא היה אומר ארבע, ואכתי צ"ע ליישב הדברים.

ובפרט שלכאורה מהפסוק מבשרך לא תתעלם אין ללמוד שזה לעזור למשפחה גם כאשר הדבר הוא מזיק לאחר, ואמנם כבר פירשו התוס' דאין כאן נזק ממש או שהיא תשלם את מה ששילמו, או שהנושא הוא רק קרקעות כמו שכתב התור"ד, אבל עכ"פ מה ענין משפחה בכאן.

וכפי הנראה ביאור הדבר דכמו שלאדם עצמו מותר לעשות, אזי זה גופא נתחדש בפסוק מבשרך לא תתעלם, ועיקר הילפותא היא דקרי לבני משפחתו מבשרך ממש, וכוונתו שכיון שהוא בשרו ממש, אזי כפי שאדם כלפי עצמו הותר לו כך הוא לאתרים.

והנה לכאורה מגמ' דידן יש ללמוד חידוש דין באמור בב"מ (עו.) דהתם אמרי' דמי ששלח שליח לומר לפועלים שנותן להם ארבע ואמר להם שלוש שנאמר עליו אל תמנע טוב מבעליו, והקשה שם הריטב"א והלא כמו"כ מפסיד לנותן ומדוע צריך לדאוג רק לפועלים, **וברבינו יונתן שם כתב לפרש שבדרך כלל הפועלים הם העניים וצריך לדאוג להם**, ובאמת שהריטב"א בסוגיין גם כתב ליישב כך כיצד רב נחמן הציע לה למחול מחמת שהיתה עניה, אבל הריטב"א שם מפרש שכיון שכבר נתרצה אזי נחשב שמפסיד אותם לחינם, והנה יש לדון באם הוא בנו או מבני משפחתו של המשלח האם מותר לו לשנות בכדי להרויחו או לא, ולכאורה מסוגיין יש ללמוד דכמו שלבן משפחה מותר לייעץ עצה ואין בזה משום עורכי הדיינים, כמו"כ התם יכול לדאוג לבן משפחתו שלא יפסיד עוד וזו ולשכרם רק בשלוש.

תרגום

כז אל-תמנע-טוב מבעליו בהיות לאל

כי לא תתקלי למעבד שפיר
כד אית חילא בידך למעבד:

ידיך (קרי: ירך) לעשות:

(כז-כח) אל תמנע טוב — אם ראית אוהבך חפץ רש"י להיטיב לעניים³⁰, אל תחדילהו. בהיות לאל ירך להחדילו³¹. ד"א: אל תמנע צדקה מן העני³², בעוד היות לאל ירך לעשות צדקה, שמא יבוא יום שאין להיטיב משלו, ולכן קורא לו "בעליו". 31 כשיש בכח (באפשרותך) למנועו. כמו: "יש לאל ידי..." (בראשית לא כט) — יש כח וחיל בידי לעשות (רש"י שם). 32 והעני נקרא "בעליו" כי הוא ראוי לקבלה — ר"ד ומאירי.

(כז) אל תמנע טוב מבעליו — זה מדבר על הצדקה, ר"ד וקורא בעליו — העני הראוי לקבלה. בהיות לאל ירך לעשות — כלומר, שיש לך השגת יד¹⁰.
10 ראה רש"י ור"י נחמיאש.

(כז) אל תמנע טוב מבעליו — בעוד שהיכולת בידך, חוקה כי ישתנו הזמנים. מבעליו — שנים הם בעלי הטוב, אותם שהם ראויים לכך מפני חכמתם וגדולתם, או אם אינם ראויים לשום מעלה שבהם, וקדמו לך טובות.

שנאמר: "ומידך נתנו לך" (דברי הימים-א כט יד), **רבינו יונה** ונאמר: "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך" (תהלים נה כג), ונאמר: "גול על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה" (שם לז ה), ואמרו רבותינו ז"ל⁹⁶: עושין מאהבה ושמחים בייסורים עליהם הכתוב אומר: "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" (שופטים ה לא). ונאמר: "גול אל ה' יפלתהו" (תהלים כב ט), ונאמר: "כבוד את ה' מהונך" (לעיל ט), ונאמר: "וימלאו אסמיך שבע" (שם י), ונאמר: "מוסר ה' בני אל תמאס" וגו' (שם יא), ונאמר: "כי אתה גוחי מבטן מבטיחי על שדי אמיי" "עליך השלכתי מרחם" וגו' (תהלים כב י-יא)⁹⁷.

(כז) אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ירך לעשות — אחר שהזהיר על שמירת כל התורה כלה בכלל, החל להזהיר ולמנוע בני האדם מן המדות הפחותות 95 ברכות ס ב. וראה שם נד א בביאור תלמיד רבינו שכתב: חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה — כמו שמברך על הטובה בשמחה ובטוב לבב, כך יש לו לברך על הרעה בשמחה ולקבל מוסר הבורא בסבר פנים יפות, ויחשוב כי הכל כפרת עונותיו. 96 שבת פח ב. 97 ראה בכל זה כד הקמח ערך 'בטחון'.

לקח טוב נתתי לכם" (להלן ד ב) וגו', אל תמנע עצמך ר"י מללמד כל מבקש ללמוד, ואמר מבעליו — שאסור ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון¹⁰⁵.
ונוכל לפרש: טוב — על הממוץ, כמד"א: "ברכות לרעך, כמו שאומר אחר כך: "אל תאמר לרעך לך ושוב", אלא 'בעליו' של טוב נקרא מי שהוא ראוי לאותו הטוב [כפיירוש הר"ד

מיוחס (כז) אל תמנע טוב מבעליו — העני. פ"א: מבעל לראב"ע הטוב¹³.
13 ע"ד שני הפירושים שברש"י.

ראב"ע (כז) אל — כלומר, אם יבוא לך אדם שתעשה לו כח"י חסד או צדקה, אל תמנענו מבעליו — העני הראוי לקבל הטובה. **בהיות לאל —** מגזרת "יש לאל ידי" (בראשית לא כט), והוא עניין חוזק. והטעם, שיש לך כח לתת לו.

מאירי ואחר זה נעתק משלמות החכמה הקודם במעלה — לשלימות המדות לפי הנגלה, ואמר: (כז) אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ירך לעשות — רוצה בו, שלא ישיב פני השואל, אחר שבידו להפיק רצונו. וקרא השואל בעליו, אחר שהנשאל מחוייב בכך¹⁵¹. ואחר שהזהירו להפיק רצון השואל, חזרו ומזהירו לבל יאריך לו זמן, אחר שהדבר בידו שלא להטריחו יותר מדאי 151 מצות צדקה, ראה דברים טו ז; שו"ע יו"ד רמז א.

רבינו יונה — שהוא בוטח בשי"ת שיבחר לו הדרך הטובה, כענין שנאמר: "הודיעני נא את דרכיך" (שמות לג יג), "הודיעני דרך זו אלך" (תהלים קמג ח), וידע כי כל מעשה השם יתברך ויתעלה לטובה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל⁹⁵: כל דעבדין מן שמיא לטב. ויקבל עליו כל הבא עליו באהבה, וידע כי היא טובתו וכפרת עונותיו, וכי זה לתועלתו יותר מאשר הוא מבקש, כי הוא אינו יודע הטוב לנפשו, ונאמר: "גם את הטוב נקבל מאת האלהים" (איוב ב י), ונאמר: "ואני יסרתי חזקתי זרועותם" וגו' (הושע ז טו), ונאמר: "כתבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה" (שם יא ד), ונאמר: "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי ולא ידעו כי רפאתים" (שם ג). ואם הוץ ועושר בכיתו, כל מה שיהנה ממנו, יקבל בכל שעה במתנת חסדיו, כי יודע כי אין לו כל מאומה בעשרו ולא בכחו, כענין 95 ברכות ס ב. וראה שם נד א בביאור תלמיד רבינו שכתב: חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה — כמו שמברך על הטובה בשמחה ובטוב לבב, כך יש לו לברך על הרעה בשמחה ולקבל מוסר הבורא בסבר פנים יפות, ויחשוב כי הכל כפרת עונותיו. 96 שבת פח ב. 97 ראה בכל זה כד הקמח ערך 'בטחון'.

ר"י (כז) אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ירך לעשות נחמיאש — לעשות — כתרגומו: 'כד איתא חילא בידך למיעבד', מגזרת "יש לאל ידי" (בראשית לא כט). ונוכל לפרש: כשחננו הש"י חכמה ותורה הנקראת טוב, כמד"א "כי 105 ראה חולין קלג א [וראה רלב"ג ומאירי]. ובביאור משלי לרמ"ד וואלי [תלמיד הרמח"ל] כתב: מהו הלשון "מבעליו" היה לו לומר

מצודה דוד (כז) מבעליו — מבעל הטובה. רוצה לומר, ממי

מצודה ציון